

Sygn. akt I ACa 932/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 listopada 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Małgorzata Gulczyńska (spr.)
Sędziowie:	SA Bogdan Wysocki SA Jan Futro
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Sylwia Woźniak

po rozpoznaniu w dniu 28 listopada 2012 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa A. P.

przeciwko M. D.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Koninie

z dnia 12 czerwca 2012 r., sygn. akt I C 1033/10

1. **oddala apelację;**
2. **zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 1.800 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;**
3. **zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adwokat M. K. 2.214 zł tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.**

/-/J. Futro /-/M. Gulczyńska /-/B. Wysocki

IA Ca 932/12

UZASADNIENIE

Małoletnia powódka A. P. reprezentowana przez przedstawiciela ustawowego – matkę E. P. – wniosła o zasądzenie od pozwanej M. D. kwoty 266.666,66 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu oraz obciążenie pozwanej kosztami procesu. Kwoty tej domagała się tytułem należnego jej zachowku. Ostatecznie powódka zażądała kwoty 186.666 zł, ograniczając swoje roszczenie o 80.000,66 zł.

Pozwana, po ostatecznym sprecyzowaniu stanowiska w sprawie, uznała roszczenie co do kwoty 70.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu, a w pozostałym zakresie wniosła o oddalenie powództwa. Nadto zgłosiła wniosek o rozłożenie kwoty 70.000 zł na cztery raty po 17.500 zł każda, płatne: I rata do 20 grudnia 2012 r.; II rata do 20 kwietnia 2013 r., III rata do 20 sierpnia 2013 r.; IV rata do 20 grudnia 2013 r. oraz o zasądzenie kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 12 czerwca 2012 r. Sąd Okręgowy w Koninie zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 94.250 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 9 listopada 2010 r. do dnia zapłaty, umorzył postępowanie w części dotyczącej roszczenia o zapłatę kwoty 80.000,66 zł, oddalił powództwo w pozostałym zakresie, oddalił wniosek pozwanej o rozłożenie świadczenia na raty, nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności co do kwoty 70.000 zł i rozstrzygnął o kosztach procesu.

Podstawą tego orzeczenia były następujące ustalenia faktyczne:

Spadkodawca M. P. (1) i E. P. zawarli związek małżeński w dniu 24 października 1998 r. Małżonkowie zamieszkali u spadkodawcy wraz z jego matką M. P. (2). Jednakże E. P. po 3 miesiącach od zawarcia małżeństwa, wyprowadziła się od męża i zamieszkała w K., w mieszkaniu swoich rodziców. W dniu 19 lutego 1999 r. – już po wyprowadzce – urodziła się powódka A. P., córka M. P. (1) i E. P.. Sąd Okręgowy w Koninie prawomocnym wyrokiem z dnia 12 września 2000 r. orzekł separację małżeństwa M. P. (1) i E. P. bez orzekania o winie, powierzając E. P. wykonywanie władzy rodzicielskiej nad córką, pozostawiając do ustalenia przez strony terminy i miejsca kontaktów M. P. (1) z córką oraz zasądzając od niego na rzecz córki alimenty w kwocie 200 zł miesięcznie. Początkowo, przez półtora roku, M. P. (1) przyjeżdżał w odwiedziny do córki. W tym czasie mieszkała ona z matką z jej rodzicami i trojgiem rodzeństwa w K.. Mieszkanie było dwupokojowe i kontakty realizowane były na dworze bądź w sklepach, gdy były złe warunki atmosferyczne. Później M. P. (1) przestał przyjeżdżać do powódki. Od tego czasu spadkodawca nie widywał się z córką, nie próbował się z nią kontaktować listownie, ani telefonicznie, nie wystąpił do sądu o uregulowanie i ustalenie kontaktów, natomiast na urodziny i święta przysyłał jej prezenty.

Starosta (...), decyzją z dnia 17 marca 2003 r. na wniosek M. P. (1) orzekł o przeznaczeniu do zalesienia, stanowiących jego własność gruntów rolnych: części działki nr (...) o pow. 0,70 ha; części działki nr (...) o pow. 1,210 ha; działki nr (...) o pow. 0,19 ha, o łącznej powierzchni 2,09 ha, zobowiązując właściciela do założenia uprawy leśnej. Decyzją z dnia 2 czerwca 2003 r. stwierdzono prowadzenie uprawy leśnej na powyższych działkach, a za wyłączenie gruntu z uprawy rolnej i prowadzenie upraw leśnych M. P. (1) miał otrzymać ekwiwalent w wysokości 313,50 zł miesięcznie.

M. P. (1) mieszkał był właścicielem gospodarstwa rolnego położonego w W. i tam mieszkał z matką M. P. (2), którą opiekował się z uwagi na wiek i stan zdrowia. Od 2004 r. zaczął chorować na nowotwór skóry. Podczas leczenia onkologicznego przebywał kilkakrotnie w szpitalu, gdzie przechodził zabiegi operacyjne. Opiekę poszpitalną zapewniła mu siostra – pozwana M. D. i jej syn P. D.. Po okresie rekonwalescencji spadkodawca nie wymagał już opieki, a nawet powrócił do pracy w punkcie totalizatora sportowego, który prowadził.

Powódka i jej matka nie zostały powiadomione ani o chorobie spadkodawcy, ani o jego śmierci w dniu 30 czerwca 2008 r. i terminie pogrzebu.

Sąd Rejonowy w Koninie w dniu 23 stycznia 2009 r. w sprawie o sygn. I Ns 1088/08 dokonał ogłoszenia testamentu M. P. (1) z dnia 16 marca 2008 r., a następnie prawomocnym postanowieniem z dnia 13 lutego 2009 r. (sygn. I Ns 1339/08) stwierdził, że spadek po M. P. (1) na podstawie testamentu własnoręcznego nabyła w całości siostra M. D..

W skład spadku po M. P. (1) wchodzi gospodarstwo rolne położone w W. gmina W. o łącznej powierzchni 9,53 ha, zabudowane budynkiem mieszkalnym i budynkiem gospodarczym. W testamencie z dnia 16 marca 2008 r. spadkodawca M. P. (1) ustanowił zapis na rzecz powódki A. P. obejmujący 2 ha lasu oraz zapisy na rzecz sióstr H. i S. obejmujące kwoty po 20.000 zł.

Pozwana M. D. w dniu 1 września 2008 r. zawarła z G. J. umowę dzierżawy na 5 lat, dotyczącą nieruchomości o pow. 5,76 ha, wchodzącej w skład spadku po M. P., zgodnie z którą dzierżawca zobowiązany był do uiszczania podatku rolnego. Od śmierci M. P. nie jest wypłacany ekwiwalent za zalesione grunty. Pozwana nie mogła go uzyskać ponieważ otrzymuje rentę.

Wartość rynkowa gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku, według stanu na dzień śmierci spadkodawcy a cen aktualnych, wynosi 169.650 zł. Wartość ta nie uwzględnia poniesionych przez pozwaną nakładów.

Zapis testamentowy rzecz powódki obejmujący 2,09 ha lasu wynosi według stanu na dzień 30 czerwca 2008 r. a cen aktualnych 18.851 zł. Ze względów finansowych pozwana dotychczas nie wykonała tego zapisu.

Pismem z dnia 20 października 2010 r. pozwana została wezwana do zapłaty na rzecz powódki kwoty 267.000 zł tytułem należnego zachowku. W odpowiedzi pozwana poinformowała, że powódce należy się 2,09 ha lasu zgodnie z zapisem, a także kwota 344 zł miesięcznie.

Powódka A. P. obecnie ma 13 lat i nadal mieszka z matką w mieszkaniu, które należy do rodziców E. P.. Mieszkanie zajmują samodzielnie. Powódka otrzymuje rentę rodzinną po ojcu w kwocie 705 zł miesięcznie. Jej matka powódki od 2006 r. jest zarejestrowana jako bezrobotna, bez prawa do zasiłku. E. P. otrzymuje świadczenia z pomocy społecznej w postaci zasiłku celowego od 250 zł do 300 zł miesięcznie oraz zasiłku rodzinnego w kwocie 90 zł miesięcznie. Nie pracuje dorywczo. E. P. ponosi koszty utrzymania swojego i córki, z wyjątkiem opłat mieszkaniowych. Dochodzoną kwotę zamierza przeznaczyć na zakup mieszkania dla córki, ponieważ w aktualnie zajmowanym mieszkaniu we wrześniu 2012 r. zamieszka jej brat z żoną.

Pozwana utrzymuje się z renty w kwocie około 500 zł netto miesięcznie. Jej mąż otrzymuje emeryturę w kwocie około 1.200 zł netto miesięcznie. Obecnie u pozwanej występują dolegliwości kręgosłupa, co wiąże się z zakupem leków przeciwbólowych, natomiast mąż choruje na nowotwór. Na nieruchomości w W. nadal mieszka matka pozwanej i spadkodawcy – 87-letnia M. P. (2), utrzymująca się z renty w kwocie około 900 zł netto miesięcznie. Jej stan zdrowia jest ciężki – przeszła 3 udary mózgu, zawał serca, 2 operacje zaćmy. Leży i wymaga stałej opieki.

Pozwana jednokrotnie – w 2010 r. – zamieściła w lokalnej prasie ogłoszenie o zamiarze sprzedaży odziedziczonej nieruchomości, ale bez odzewu.

Sąd uznał, że na podstawie art. 991 § 1 i 2 kc powódce należy się zachówek wielkości 2/3 wartości spadku, pomniejszonej o wartość uczynionego na jej rzecz zapisu, ponieważ była jedyną spadkobierczynią ustawową. Skoro wartość spadku wynosi 169.650 zł, a wartość zapisu na rzecz powódki 18.850 zł, to wysokość należnego małoletniej powódce zachowku wynosi zatem 94.250 zł.

Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do obniżenia tej sumy na podstawie art. 5 kc z tego powodu, że powódka nie interesowała się losem spadkodawcy, nie utrzymywała z nim jakichkolwiek kontaktów, nie odwiedzała go, a także nie uczestniczyła w jego pogrzebie, czy też z uwagi na niewykształcenie się między nią a ojcem jakichkolwiek więzi emocjonalnych. Nie uzasadniała też tego trudna sytuacja materialna i życiowa pozwanej i jej rodziny. Z materiału dowodowego sprawy wynika, że sam spadkodawca zaprzestał odwiedzin u córki, a powódka była zbyt mała, aby mogła sama go odwiedzać. Trudno też czynić powódce i jej matce zarzut, że nie uczestniczyły w pogrzebie spadkodawcy, skoro nie zostały powiadomione o jego śmierci i pochówku.

Sąd uznał, że obie strony procesu znajdują się w trudnym położeniu. Powódka ma 13 lat i mieszka z matką w mieszkaniu dziadków, a dochodzona w pozwie kwota ma być przeznaczona na zakup mieszkania. Na wysokość należnego powódce zachowku nie może mieć wpływu fakt sprawowania opieki przez pozwaną nad matką spadkodawcy.

Sąd uznał, że pozwana uznała powództwo co do 70.000 zł, co uzasadnia nadanie wyrokowi w tej części rygoru natychmiastowej wykonalności z urzędu (art. 333 § 1 pkt 2 kpc).

Sytuacja finansowa i osobista pozwanej nie może być uznana za szczególnie uzasadniony przypadek w rozumieniu art. 320 kpc. Ku takiemu wnioskowi skłania trudna sytuacja materialna powódki. Nadto pozwana została wezwana do uiszczenia 267.000 zł tytułem zachowku już pismem z dnia 20 października 2010 r., a zatem dysponowała wystarczającą ilością czasu, aby uregulować swoje zobowiązanie względem powódki.

Odsetki ustawowe orzeczono od dnia 9 listopada 2010 r. do dnia zapłaty.

Na podstawie art. 355 § 1 kpc umorzył postępowanie w części dotyczącej roszczenia o zapłatę kwoty 80.000,66 zł o jaką powódka ograniczyła żądanie.

Na podstawie art. 100 kpc Sąd zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu.

Wyrok ten zaskarżyła pozwana w części uwzględniającej powództwo powyżej kwoty 70.000 zł, oddalającej wniosek o rozłożenie kwoty 70.000 zł na raty oraz co do rygoru natychmiastowej wykonalności. Skarżąca zarzuciła:

- naruszenie art. 5 kc polegające na jego błędnej wykładni i niezastosowaniu, poprzez przyjęcie, że brak jest przesłanek uzasadniających obniżenie powódce wysokości należnego zachowku,
- naruszenie art. 233 § 1 kpc poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów polegające na braku wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i dowolnej jego ocenie oraz oparcie zaskarżonego rozstrzygnięcia głównie na wyjaśnieniach matki małoletniej powódki, z pominięciem innych dowodów przemawiających na korzyść M. D.,
- naruszenie art. 320 kpc polegające na jego niezastosowaniu i przyjęciu, że w niniejszej sprawie nie zachodzą szczególne podstawy uzasadniające rozłożenie zasądzonego świadczenia na raty,
- naruszenie art. 481 § 1 kc w zw. z art. 359 § 1 i 2 kc, polegające na ich błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu, poprzez przyjęcie, że powódce należą się odsetki ustawowe liczone od kwoty głównej świadczenia od dnia 9 listopada 2010 r. (tj. wniesienia powództwa) do dnia zapłaty, podczas gdy z charakteru sprawy i powołanych wyżej przepisów wynika, że odsetki za opóźnienie w wypłacie zachowku naliczane mogą być dopiero od dnia wydania wyroku,
- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku, a polegający na przyjęciu, że pozwana uznając powództwo co do kwoty 70.000 zł, uznała także wniosek o zasądzenie ustawowych odsetek od dnia wniesienia pozwu, podczas gdy wniosła o oddalenie powództwa w pozostałym zakresie, tj. także co do odsetek od dnia wniesienia powództwa,
- naruszenie art. 335 § 1 kpc poprzez jego niezastosowanie i nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności co do kwoty 70.000 zł, w sytuacji, gdy może stąd wyniknąć dla pozwanej niepowetowana szkoda.

Wskazując na te zarzuty pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie na rzecz powódki kwoty 70.000 zł; rozłożenie zasądzonego świadczenia na 4 równe raty, płatne: I rata do dnia 20 grudnia 2012 r., II rata do 20 kwietnia 2013 r., III rata do 20 sierpnia 2013 r., IV rata do 20 grudnia 2013 r., z uwzględnieniem odsetek ustawowych w razie zwłoki w płatności którejkolwiek z rat. Z ostrożności procesowej wniosła o zasądzenie od pozwanej kwoty 70.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty, nienadawanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności w części dotyczącej zasądzonego świadczenia, zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu według norm przepisanych, ewentualnie nieobciążanie pozwanej kosztami procesu z uwagi na zasady słuszności z art. 102 kpc i zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Ewentualnie pozwana wniosła o uchylene wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie w całości i utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku w całości oraz obciążenie pozwanej kosztami postępowania w całości, w tym kosztami zastępstwa procesowego w II instancji według norm przepisanych.

Uznając apelację za niezasadną Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Nie jest trafny zarzut naruszenia art. 5 kc. Sąd Apelacyjny podziela prezentowany w orzecznictwie pogląd, że także w sprawach o zachówek można stosować przepis art. 5 kc (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1981 r., III CZP 18/81, OSNCP 1981/12/228; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 1996 r., II CKN 10/96, Lex nr 365047; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004 r., IV CK 215/03, Lex nr 152889). W judykaturze podkreśla się jednak wyjątkowość tej sytuacji zwracając uwagę, że dokonując osądu roszczenia o zachówek w aspekcie zasad współżycia społecznego trzeba mieć na uwadze, że celem instytucji zachowku jest ochrona interesów majątkowych wymienionych w art. 991 § 1 kc najbliższych członków rodziny przez zapewnienie im niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającego ułomkowi wartości udziału w spadku, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Zastosowanie art. 5 kc nie może udaremniać celów przepisów o zachowku. Odwołanie do zasad współżycia społecznego winno raczej służyć ochronie zobowiązanego do zachowku w sytuacji, gdy jego wysokość będzie nadmierna np. w wyniku nagłych zmian ekonomicznych, czy innych niezależnych od spadkobiercy zjawisk wpływających na wartość spadku (np. jego kradzież) (zob.: A. Szpunar glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1981 r., III CZP 18/81, NP 1983, nr 2, s. 94 i nast.).

Ustawodawca przewidział możliwość pozbawienia zachowku osobę naruszającą zasady współżycia społecznego. Może to jednak uczynić wyłącznie spadkodawca, w warunkach opisanych w przepisie art. 1008 kc, a nie spadkobierca testamentowy. Ponadto pozwana w apelacji nie wskazuje na niewłaściwe zachowania samej powódki, ale odwołuje się do nagannej – w jej ocenie – postawy matki powódki. Jest oczywiste, że powódce nie można przypisać naganego moralnie postępowania wobec ojca, skoro w chwili jego śmierci miała zaledwie 9 lat i go praktycznie nie знаła. To na rodzicach spoczywa obowiązek budowania więzi z dziećmi, a nie odwrotnie. Powódka nie może ponosić ujemnych skutków zaniedbań swych rodziców.

Żądaniu zachowku w pełnej wysokości nie sprzeciwia się także sytuacja finansowa i życiowa pozwanej. Skarżąca pomija, że w wyniku spadkobrania uzyskała przysporzenie majątkowe kosztem spadkobierczynie ustawowej. Odziedziczyła majątek, który nie stanowił wcześniej jej centrum życiowego. Zachówek należny powódce i zapisy na rzecz sióstr pozwanej, nie wyczerpują całej wartości spadku. Spadek przedstawia zatem realną wartość majątkową, także po zaspokojeniu długów spadkowych. Jednak mimo, że od śmierci spadkodawcy minęły ponad 4 lata, pozwana nie podjęła zdecydowanych kroków w celu wywiązania się ze swych zobowiązań. Nie wykonała nawet zapisu na rzecz powódki, choć twierdzi, że miałyby ona z tego realny, comiesięczny przychód.

Te same okoliczności sprzeciwiają się rozłożeniu świadczenia na raty. Pozwana nie wskazuje innej możliwości zaspokojenia żądania powódki niż sprzedaż odziedziczonej nieruchomości. Ten krok mogła natomiast uczynić wcześniej, a tymczasem nawet w toku niniejszego postępowania nie podjęła działań w celu sprzedaży majątku. Nie doszło zatem także do naruszenia przepisu art. 320 kpc.

Sąd Apelacyjny nie podziela także zarzutów odnośnie do zasądzonych odsetek.

Nie został wykazany zarzut naruszenia przepisu art. 359 § 2 kc, skoro skarżąca nie wywodzi, aby w sprawie mogły znaleźć zastosowanie inne odsetki niż ustawowe.

Sąd Okręgowy nie naruszył także przepisu art. 359 § 1 kc. Zasądził bowiem odsetki za opóźnienie się w spełnieniu świadczenia, co do których podstawą prawną jest przepis art. 481 § 1 kc. Skarżąca braku podstaw do zasądzenia odsetek upatrywała w istocie w rozłożeniu świadczenia na raty oraz w ustaleniu błędnej daty powstania po jej stronie opóźnienia. Ponieważ zarzut naruszenia przepisu art. 320 kpc nie został uwzględniony rozważyć należy jedynie, od kiedy zobowiązany do zapłaty zachowku opóźnia się ze spełnieniem swego świadczenia.

Termin spełniania świadczenia z tytułu zachowku nie został w ustawie określony. Nie wynika także z właściwości zobowiązania. Zobowiązanie z tego tytułu ma zatem charakter bezterminowy i zgodnie z art. 455 kc niezbędne było wezwanie spadkobierczyni testamentowej do jego wykonania. Powódka uczyniła to przed wytoczeniem powództwa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2010 r. w spr. II CSK 178/10, LEX nr 942800). Z momentem wezwania pozwana miała możliwość zweryfikowania zgłoszonego żądania i jego zaspokojenia.

Powyższe stanowisko nie jest sprzeczne z przyjmowaną od dawna w judykaturze zasadą, zgodnie z którą, w przypadku sporu sądowego, obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania z tego tytułu (por. uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 26 marca 1985 r. w spr. III CZP 75/84, OSNCAP, z. 10 z 1985 r., poz. 147). Zasądzenie odsetek od dnia wyrokowania mogłoby mieć swoje uzasadnienie wówczas, gdyby między datą wymagalności świadczenia a datą wyrokowania wystąpiła znaczna zmiana wartości spadku. Tego rodzaju uwarunkowania ekonomiczne nie występują jednak w realiach rozpoznawanej sprawy. Nie ma podstaw do przyjęcia, aby poziom cen nieruchomości wzrósł między 9 listopada 2010 r. a dniem wyrokowania przez Sąd Okręgowy. Ponieważ sąd pierwszej instancji wziął pod uwagę ceny wskazane przez biegłego, to istotna jest data sporządzenia tej opinii, czyli 15 listopada 2011 r. Między wezwaniem pozwanej do zapłaty a datą ustalenia wartości zachowku minął zatem zaledwie rok. Uzasadnia to zasądzenie na rzecz powódki odsetek od przyznanego jej świadczenia zgodnie z żądaniem pozwu. Pozwana opóźniła się bowiem z zapłatą należnego świadczenia już wcześniej – od dnia następnego po wezwaniu do zapłaty.

Słusznie skarżąca zarzuca błędne uznanie, że pozwana uznając powództwo co do kwoty 70.000 zł, uznała także wniosek o zasądzenie ustawowych odsetek od dnia wniesienia pozwu. Uznanie powództwa rzeczywiście nie dotyczyło odsetek, skoro jednocześnie skarżąca domagała się rozłożenia tej kwoty na raty i wносиła o oddalenie powództwa w pozostałej części. Na obecnym etapie postępowania kwestia ta jest jednak nieistotna. Z chwilą wydania wyroku przez sąd drugiej instancji zaskarżony wyrok uprawomocnił się i podlega wykonaniu (art. 363 § 1 kpc i art. 777 § 1 pkt 1 kpc). Zbędne było zatem orzekanie w przedmiocie rygору natychmiastowej wykonalności.

Uwzględniając powyższe na podstawie art. 385 kpc apelację oddalono.

Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do zastosowania w sprawie art. 102 kpc i odstąpienia od obciążania pozwanej kosztami postępowania. Sama trudna sytuacja materialna strony przegranej spór, nawet tak niekorzystna, że strona bez uszczerbku dla utrzymania własnego i członków rodziny nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi szczególnie uzasadnionego wypadku o którym mowa w art. 102 kpc. Do „wypadków szczególnie uzasadnionych” zaliczyć należy okoliczności związane z samym przebiegiem procesu tj. wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczenia, przedawnienie, prekluzja. Stan majątkowy i sytuacja życiowa mogą jedynie w połączeniu z wyżej wymienionymi okolicznościami, przy uwzględnieniu zasad współżycia społecznego uzasadniać odstąpienie od obciążenia strony kosztami poniesionymi przez przeciwnika (zob. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 1 grudnia 2011 r. sygn. akt I CZ 26/11).

W niniejszej sprawie takie uzupełniające okoliczności nie występują. Wręcz przeciwnie – istnieją okoliczności negatywnie wpływające na ocenę postawy pozwanej. Pozwana najpierw odmówiła pertraktacji ugodowych stwierdzając, że sprawa może zostać rozwiązana tylko w drodze procesu cywilnego, następnie – co podkreślano wyżej – nie podjęła działań, które mogłyby doprowadzić do spieniężenia odziedziczonego majątku, a nawet – wbrew woli spadkobiercy – nie wykonała zapisu na rzecz powódki, pozbawiając ją stałego dochodu z tytułu dopłat do gospodarstwa leśnego. Nie uczyniła zatem nic, aby do procesu nie dopuścić i jak najwcześniej wywiązać się ze swego zobowiązania. Powódka, choć sama znajduje się w trudnej sytuacji, poniosła koszty procesu. Nie ma podstaw, aby pozbawiać ją zwrotu tych wydatków. Podkreślić należy, że pozwana była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Znała zatem konsekwencje przegranej sprawy. Wnosząc apelację winna także uwzględnić ryzyko przegranej i wynikające z tego ujemne skutki finansowe.

Dlatego też także o kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono według zasad ogólnych, czyli na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc. Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika ustalono na podstawie § 2 ust. 1, § 6 pkt 5 i § 13 ust. 1 pkt

2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U.2002.163.1348).

/-/SSA Jan Futro /-/ SSA Małgorzata Gulczyńska /-/ SSA Bogdan Wysocki